

iz tendenciozno protestantskih i tendenciozno kritičkih predrasuda . . . Ali da je to bila zabluda, na dlanu je danas svakomu istraživaču, koji sebe ne zasljepljuje.“ *Dr. Fran Barac.*

Apologetska bilješka.

Prilozi k dokazima za egzistenciju Božju. Za katoličku teološku i filozofsku literaturu izvanredno zaslužna Herderova knjižara u Freiburgu (i. Breisgau) izdala je nedavno zanimljivu knjižicu profesora apologetike, dra. H. Straubingera: *Texte zum Gottesbeweis*. Tuj su kronološkim redom sabrani originalni doslovni citati trid-set i jednoga autora, od kojih svaki sa svoga filozofskoga stajališta i na svoj način dokazuje egzistenciju Božju. Vlastitim riječima govore tu: Xenophan, Heraklit, Anaxagora, Diogen, Sokrat, Plato, Aristotel, Kleant, Chrysip, Knjiga Mudrosti, Cicero, Philo, Pavao, Teofil Antioški, Minucij Felix, Plotin, Laktancij, Atanasij, Augustin, Ivan Damaščanin, Anzelmo, Toma Aquinski, Kartezij, Locke, Leibnitz, Chr. Wolff, Hume, Kant, Klee, Kuhn, Braig. Ako to i nije stroga povijest filozofskoga dokaza za egzistenciju Božju, opet gledamo u tom vrsnom izboru pojedinačke etape povjesnoga razvoja i padanja više ljudske spoznaje o Bogu. Zanimljivo bi bilo poređivati niz mišljenja pojedinih velikana: kako se razilaze u formi ili su skladni gotovo do istih riječi; kako sude neznabožački, kako kršćanski pisci; kako Stari, a kako Novi Zakon i t. d. Svakako je očevidno, da upravo nad svima dominira sv. Toma Akvinski sa klasičnih svojih pet puteva, kojima je moguće spoznati Boga. Opet ne bi se moglo reći, da i u drugih nekih nema znamenitih misli osobito s obzirom na metodu, na raširenje, produbljivanje i oštrije akcentuiranje osnovnih Aristotelovih i Tominih misli. Neki dašto ne vrijede ništa, jer polaze sa sasvim krivoga noetičkoga i ontološkoga stajališta. Ali svi zajedno, kao zbor najdubljih mislilaca ljudske povjesti, izvrsno su svjedočanstvo, kako prava inteligencija i istinska viša kultura nesamo da jasno i izvjesno spoznaje Boga i mnoge bitne njegove osobine, već upravo čuti duševnu potrebu, da to svoje uvjerenje umnim načinom obrazloži i čitavom svijetu predoči.

A. Inauen S. J. iznosi u „*Zeitschrift für kathol. Theologie*“ Innsbruck 1916. Quartalheft I. S. 188—191. i Epikurovo direktno i indirektno svjedočanstvo, da postoji Bog i neumrla

duša. U Diogenes Laertius X. 123. čitamo izrijekom, kako Epikur piše svomu učeniku Menoikeju: „U prvom* redu drži čvrsto, da je Bog blaženo živo biće, kako to obični pojam o Bogu diktira, i ne pripisuj mu ništa, što bi se kosilo sa neumrlošću i blaženstvom Bogova naime imade i spoznaja o njima je izvjesna“. Epikur dakle priznaje božanstvo, ako i višeboštvo, ali ne dopušta, da bi to božanstvo moglo utjecati na fizički ili moralni red i upravu svemira. On je, rekli bismo po današnjoj terminologiji: deist. Kad bi se priznalo, da je božanstvo uzrok vasiljenskih pojava, boji se Epikur, da bi čovjek izgubio pokoj duše, *ἀταραξία*. Zato on navodi, bez utvrđivanja, raznovrsne moguće uzroke tim pojavama, samo da ne mora priznati božanstvu kakav fizički ili moralni utjecaj. Ali se iz tog njegovoga opiranja Providnosti Božjoj očitno vidi, napose iz lista učeniku Herodotu (Diog. Laert. X. 81.), da su savremenici Epikurovi vjerovali: 1. da svemirom upravljaju blažena neumrla bića; 2. da ta bića nijesu ravnodušna spram našega mišljenja i djelovanja; 3. da s prestajanjem ćutilnoga življenja povodom smrti nije svemu kraj; 4. da ima neko vječno zlo kao sankcija čudorednoga zakona. — Ovoga uvjerenja nijesu u ljudima mogle satri ni sve doskočice Epikura i njegovih sljedbenika. — Tako nam Epikur, poput Cicerona, ali jače od njega, jer je sam protivnog mišljenja, jamči, kako je vazda prirodni zdravi ljudski um priznavao stožere vjere: Boga, neumrlost ljudske duše i vrhovni princip moraliteta.

Da li se iz ovoga „glasa ljudske prirode“ dade izvesti i strogi dokaz za egzistenciju Božju: ne slažu se ni moderni katolički filozofi. Muževi kao Mercier, Rheinstadler, Halleux suzdržljivi su u svojim izvodima, dok se de Gredt i Lepicier slabo pouzdaju u jakost takvoga dokaza. E s p e n b e r g e r (Isp. Der Katholik, Mainz 1916. Zum historischen Gottesbeweis S. 161—173.) otvoreno veli, da je takav zaključak neispravan.

U novije doba diglo je veliku prašinu u apologetskim krugovima i djelo glasovitoga profesora Dr. C. Isenkrahe: Ueber die Grundlegung eines bündigen kosmologischen Gottesbeweises (Kösel, Kempten 1915.). To je jamačno jedna od najoštrijih kritika u vlastitom taboru. Nema sumnje, da Isenkrahe tu i tamo pretjeruje, ali mu valja priznati, da je s najboljom nakanom iznio mnogo oštroumnih bilješki, kojih katolički filozof ne može mimoći.